

بخش دوم

شناخت مختصر امپراطوری عثمانی

عثمانیان یک قدرت سیاسی بزرگ بودند که بیش از شش قرن - از ۱۲۸۰ تا ۱۹۲۳ میلادی (مقارن با ۶۷۹ تا ۱۳۴۱ هجری قمری) - در منطقه مدیترانه حکومت کردند. آنان در اوج قدرت خود یک امپراطوری پهناور داشتند که بر آسیای صغیر، اکثر خاورمیانه، قسمتهایی از شمال آفریقا، قسمت جنوب شرقی اروپا و قفقاز حکومت کرد و قلمرو رسمی آن به ۵/۶ میلیون کیلومتر مربع می‌رسید.

۱. خاستگاه عثمانی‌ها

بر اساس معتبرترین اسناد، عثمانی‌ها منتبه به قبیله‌ای از قبایل غُز ترکی (یا اوغوز) به نام "قبیله قاپی" هستند.

این قبیله از موطن خود در آسیای میانه - در نزدیکی شهر "بلخ" در شمال شرق ایران فعلی و ۲۰ کیلومتری شهر "مزارشریف" افغانستان - به سمت غرب حرکت کرد و سپس تحت رهبری «ارطغرل» به جانبداری از «سلطان علاءالدین اول» سلطان دولت سلجوقی پرداخت و به سپاه او پیوست.

بخش دوم: شناخت مختصر امپراطوری عثمانی / ۱۹

علاءالدین در سال ۱۲۳۲ میلادی (۶۳۰ هجری قمری) بر دشمنانش پیروز شد و به عنوان پاداش حمایت این قبیله ترک، آنان را در یکی از مناطق تحت سلطه خود در شمال غرب آناتولی با نام "سکود" - که در مرزهای دولت بیزانس با دولت سلجوقی بود - اسکان داد و زمین‌های فراوانی را به آنان بخشید؛ به طوری که رئیس قبیله یعنی ارطغرل لقب "مرزبان" یافت.^۱ ارطغرل فردی شجاع و در خدمت سلاجقه بود و به مرور، زبان و شیوه زندگی آنان را در پیش گرفت. وی تنها به حفاظت از مرزهای پیشین بسنده نکرد و به نام سلطان، به سرزمین‌های بیزانس حمله برد و "اسکی شهر" را به محدوده نفوذ خود افزود.^۲

ارطغرل در سال ۱۲۸۸ م. (۶۸۷ ق.) درگذشت و فرزندش «عثمان غازی» - کسی که بعدها دولت عثمانی به نام وی نامیده شد - بر جای پدر نشست، از این زمان، این امیرنشین بسرعت ترقی کرده، به مرور به امپراتوری بزرگی تبدیل شد که سرزمین‌های متعلق به آن در آسیا، اروپا و آفریقا قرار داشت و از بزرگترین دولتهای اسلامی شد که تاریخ شاهد آن بوده است. این دولت نقش قابل توجهی در نشر اسلام در اروپا و دفاع از مسلمانان در مقابل دولتهای صلیبی بر عهده داشت.^۳

۲. دوره‌های عثمانی‌ها

- به طور کلی تاریخ امپراطوری عثمانی را می‌توان به ۴ دوره زیر تقسیم کرد:
- ۱ - عهد تکوین و استقرار (۱۲۸۰ تا ۱۴۵۳ م. / ۸۵۷ تا ۶۷۹ ق.): این دوره با اعلان استقلال «عثمان غازی» در سال ۱۲۹۰ م رنگ واقعی تری به خود گرفت و با فتح استانبول در سال ۱۴۵۳ م به دست «سلطان محمد فاتح» پایان یافت.
  - ۲ - عهد طلایی (۱۴۵۳ تا ۱۵۶۶ م. / ۸۵۷ تا ۹۷۳ ق.): از فتح استانبول آغاز شد و با مرگ «سلطان سلیمان قانونی» در سال ۱۵۶۶ م به پایان رسید.

۱. محمد فؤاد کوبریلی؛ *قيام الدولة العثمانية*؛ ترجمه احمد السعید سلیمان، قاهره، ۱۹۶۷، ص ۱۱۹ - ۱۲۶.

۲. عبدالکریم رافق؛ *العرب و العثمانيون*؛ ۱۵۱۶ - ۱۹۱۶، دمشق، ۱۹۷۴، ص ۲۶ - ۲۷.

۳. عبدالعزیز الشناوى؛ *الدولة العثمانية دولة إسلامية مفترى عليها*؛ قاهره، ۱۹۸۰، ص ۳۳ - ۳۴.

۲۰ / فصل اول: تاریخچه معاصر تفرقه امت اسلام و ایجاد مرزهای ملی استعماری

- ۲ - ۳. عهد توقف و رکود (۱۵۶۶ م. تا ۱۷۱۸ م. / ۹۷۳ تا ۱۱۳۰ ق.): با سلطنت «سلطان سلیم دوم» در سال ۱۵۶۶ م آغاز و در سال ۱۷۱۸ به پایان رسید.
- ۲ - ۴. عهد اصلاحات و زوال (۱۷۱۸ تا ۱۹۲۳ م / ۱۱۳۰ تا ۱۳۴۱ ق): این دوره با اصلاحات «مدحت پاشا» صدراعظم نامی عثمانی شاخص شد و با شکست امپراطوری در جنگ جهانی دوم و تجزیه آن به پایان رسید.^۱

۳. انحطاط و سقوط امپراطوری عثمانی

زمینه‌های ضعف دولت عثمانی از دوره «سلطان سلیمان قانونی» فراهم آمد و با مرگ او در ۵ سپتامبر ۱۵۶۶ م. (۲۰ صفر ۹۷۴ ق.) آغاز شد. پس از مرگ او اختلافات داخلی هیأت حاکمه بیشتر شد و منحنی افول امپراطوری رو به نشیب نهاد.^۲

حمله «ناپلئون بناپارت» به مصر در سال ۱۷۹۸ نقطه عطف تاریخی مهمی در رابطه با آغاز انحطاط و ضعف تمام جهان اسلام خاصه امپراطوری عثمانی به شمار می‌رود. خط انحطاط از این زمان به طور مستمر ادامه یافت، گرچه گاه و بیگاه - به دلیل روی کار آمدن برخی از خلفای قدرتمند یا تلاش اطرافیان و صدراعظمهای آنان - توقفی در این روند رخ می‌داد. انحطاط عثمانیان در نیمه اول سده هفدهم شتاب گرفت و اثرش با سیر ظهور و اعتلای روزافزون تمدن غربی بیشتر شد.

استانبول از ۱۹۰۸ م. تا ۱۹۱۸، شاهد ۲۴ تغییر کابینه بود. در سال ۱۹۰۷ سفارت انگلستان در استانبول گزارشی بدین شرح به لندن ارسال داشت: «در حال حاضر اداره ولایات ظاهراً دچار هرج و مرج کامل است. از پرداخت مالیات و سربازگیری طفره می‌روند. والیها از مراکزشان رانده شده‌اند و مردم علناً به آشوبگری دعوت می‌شوند.» بدین ترتیب، دولتهای بزرگ با کمال بی‌صبری در انتظار اضمحلال قریب الوقوع این کشور بودند. اتفاقی که پس از جنگ جهانی اول رخ داد و بر اثر عوامل داخل، خارجی و

۱. دکتر حسن حضرتی؛ *مشروطه عثمانی*؛ تهران، ۱۳۸۸، صص ۹۹ - ۱۱۳.

۲. احمد عبدالرحیم مصطفی؛ *همان*؛ ص ۱۰۲.

بخش دوم: شناخت مختصر امپراطوری عثمانی / ۲۱

استعماری، آخرین خلافت یکپارچه اسلامی در سال ۱۹۲۳ میلادی فروپاشید و در جای خود را به "جمهوری ترکیه" داد.

با فروپاشی آخرین خلافت اسلامی، اراضی پهناور آن - در سرزمین‌های عربی، کردستان، آفریقا، آسیای صغیر، بالکان، اروپا و ... - به دست کشورهای پیروز در جنگ، تقسیم شد؛ مرزهای ملی استعماری امت اسلام را از هم جدا کرد؛ و حاکمان دستنشانده در کشورهای جدید بر سریر قدرت نشانده شدند.